

A puszta és bővített mondat.

A bevezető.

A leégett gólyafészek.

Tűz volt. Leégett a gazda lakása. Vele együtt leégett a háztetőre rakott gólyafészek is. Szomorodott a gazda. Kétségbeesetten ült háza romjai

előtt. Elője repült a gólya, mely a megmaradt öltetön kezdett új fészket rakni. Letette szájából a gallyat és szánakozva szólította meg bánatos gazdáját:

A Duna —. A Tisza —. Az Alföld —.
A Kárpátok —. A Balaton —.

4. Az alábbi mondatok közül melyik
a pusztá és melyik a bővített mondat?

Az orvos gyógyít.

Az orvos gyógyítja a beteget.

Isten jutalmaz.

Isten a jókat jutalmazza.

A pók sző.

A pók hálót sző a sarokban.

Feladat.

1. Feleljetek írásban a „Gyakorlat” 2. szakaszára
2. Feleljetek írásban a „Gyakorlat” 3. szakaszára.
3. Írjátok ki az alábbi fogalmazásból külön a
pusztá és külön a bővített mondatokat!

*Nyári este. A Nap lement. Sugarai beara-
nyozzák az úszó felhőket. Csend van. Szellő sem susog
a fák között. Ember, állat hazatért pihenőre. Köze-
ledik az éj.*

4. Másoljátok le szótagolva az olvasmányból a követ-
kező szavakat: leégett; gólya; gólyafészek; szomorkodott;
kétségbeesett; megmaradt; kezdett; letette; szőlította;
pótolhatatlan; mindketten; könnyű; vesztette; panasszal;
adhatja.

4) Az állítmány.

Az ige.

A beszéd.

A szabó
ruhát varr.

Az asztalos
a műhelyben
gyalul.

Mit ábrázol az első kép?

Miből készíti a ruhát?

Mivel varrja a szabó a ruhát?

Hol dolgozik a szabó?

Mit ábrázol a második kép?

Mivel gyalul az asztalos?

Miért kell meggyalulni a deszkát?

Milyen tárgyakat készít az asztalos?

I.

Elemzés.

A szabó ruhát varr.

Mit csinál? — *varr.* (Állítmány.)

Az asztalos a műhelyben gyalul.

Mit csinál? — *gyalul.* (Állítmány.)

Állítmányok:

varr, } igék.
gyalul,

Eredmény.

A mondat állítmánya legtöbbször ige.

II.

Elemzés.

Vizsgáljuk meg a két igt:

varr . . . . . *egyszerű ige*;

gyalul . . . . . *képzett ige*;

gyalu = alapszó; — *l* = képső.

Eredmény.

Beszéd közben egyszerű és képzett igeiket használunk. Amely képzővel igt képezünk, ige-képzőnek nevezzük. A képző az alapszó jelentését megváltoztatja, pl. *gyalu* — *gyalul*.

Ezen kívül van összetett ige is, pl. *visszanéz*.

Gyakorlat.

1. A következő példákból keressétek ki az egyszerű és képzett igeiket:

Megteremté Isten a kerek világot,
Közepébe tette szép Magyarországot.

Hogy pénzre tett szert: lett Megyeri víg,
Hazafelé menvén, ugrádozik.

Szólt az édesapa legelső fiához,
Amint ez paripát nyergel és kantároz.

2. A következő képzett igeiket válaszsátok szét alapszóra és képzőre:

harapdál, hallhat, dobhat, álldogál,
üldögél, járkál, ütöget, vagdal, készít,

irkál, foltoz, fűrész, adogat, vadászik, szépít, gereblyéz, sípol, kaszál.

3. Alkossatok az alábbi szavakból a felsorolt képzőkkel igéket:

-gat, -get képzővel:

ad, mond, beszél, kér, üt, néz;

-dos, -dös, -des képzővel:

fog, öl, lök, rug, tép, csíp;

-t képzővel:

szép, csinos, sötét, fehér, tiszta;

-kodik, -kedik képzővel:

gondol, ver, csintalan, okos;

-l képzővel:

kapa, fésű, tánc, füst, ének.

Feladat.

1. Másoljátok le a következő mondatokat s a képzett igéket jelöljétek meg:

Varrogat Erzsike, nincs már édesanyja,
Testvére ruháját varrja, varrogatja.

Lobogjon a magyar zászló magasan az égre!
Hír, dicsőség koszorúzza, győzelem kísérje.

2. Feleljétek írásban a következő kérdésekre s a képzett igéket jelöljétek meg:

Mit csinál a szabó a rongyos ruhával? (*folt* szóval.) — Mit csinál a szabó a piszkos ruhával? (*tiszta* szóval.) — Mit csinál a földmívelő a kaszával? (*kasza* szóval.) — Mit csinál a kertész a kapával? (*kapa* szóval.)

3. Másoljátok le a következő képzett és összetett igéket: *sírdogál, szálldogál, tépdös, kapdös, lökdös, vagdal, rugdal, hánykolódik, vagdalódik, forgolódik, kioldódik, öltözködik, összetör, szétszalad, feltekint, leugrik, rúszol.*

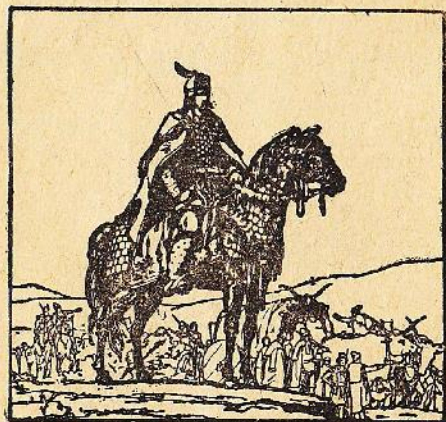
Igeidők.

A beszéd.

Hazánkról.

A mult.

Őseink elfoglalták a mi szép hazánk földjét. Ők alapították meg a magyar államot.

Szorgalmas munkájukkal gazdag országgá alakították a dúsan termő földet.

Példájukat szorgalmasan követte minden időben a magyar nép.

A multból sok tanulságot meríthetünk.

A jelen.

Ma hazánk nagy földművelést folytat. A magyar nép most is szorgalmas. Dolgozunk, munkálkodunk. Az ország mindegyik részében folyik a munka. A földműves mellett ipari munkánk is jelentős.

A magyarság mindenképen megállja a helyét. Bízunk abban, hogy a jó Isten sohasem hagy el.

A jövő.

Mit hoz a jövő, nem tudjuk. Emberi szem a jövőbe nem lát. De bízunk erőnkben és utódainkban. Önbizalmunk nem fog elhagyni. A magyar iskolában mindig a szorgalomra fognak buzdítani. Utódaink is iparkodni fognak.

A jövőben van reménységünk.

Kik foglalták el hazánkat?
Mit tettek, hogy hazát alapítsanak?
Hogyan követjük őseinket?
Mit folytat ma hazánk?
Milyen a magyar nép?
Miben bízunk?
Mire kell tanítani az iskolában?
Mit kell tenni utódainknak?

I.

Elemzés.

Mi történt a *multban*?

Őseink elfoglalták a mi szép hazánk földjét.

Mi történik a *jelenben*?

Dolgozunk, munkálkodunk.

Mi történik a *jövőben*?

Utódaink is iparkodni fognak.

... *elfoglalták* (mikor?) *a mult időben*;

... *dolgozunk* (mikor?) *a jelen időben*;

... *iparkodni fognak* (mikor?) *a jövő időben.*

Eredmény.

Az igével azt is kifejezhetjük, hogy mikor történik a cselekvés. A cselekvés történhet a *multban* (mult idő), a *jelenben* (jelen idő) s a *jövőben* (jövő idő).

II.

Elemzés.

Ezt mondja az író:

... őseink *elfoglalták*.

... szorgalmasan *követe*.

elfoglalták . . . . . *t.*
követe . . . . . *tt.* } *mult idő.*

Eredmény.

A *mult* időnek *t* vagy *tt* a jele, mégpedig magánhangzó után hosszú (*tt*), mássalhangzó után rövid (*t*).

Gyakorlat.

1. Mondd el:

Mit csináltál tegnap?

Mit csinálsz ma?

Mit csinálsz holnap?

2. Vizsgáljátok meg a következő mondatok igéit s mondjátok meg, milyen időben vannak:

Holnap, holnap majd megteszem,
Ma még játszom, iszom, eszem!

3. A következő költeményből keressétek ki az igéket s határozzátok meg a cselekvés idejét.

Itt van az ősz.

Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig énnekem.
Tudja Isten, hogy mi okból
Szeretem, de szeretem.

Kiülök a dombtetőre,
Innen nézek szerteszét
S hallgatom a fák lehulló
Levelének lágy neszét.

Mosolyogva néz a földre
A szelid nap sugara,
Mint elalvó gyermekére
Néz a szerető anya.

Petőfi Sándor.

4. A „Himnusz“ két szakaszából keressétek ki az igéket s határozzátok meg a cselekvés idejét:

Értünk Kunság mezején
Ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszein
Nektárt csepegtettél.

Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh' de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben
S elsujtád villámidat
Dörgő felleged ben
Most rabló mongol nyilát
Zúgattad felettünk
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Kölcsey Ferenc.

5. A „Szózat“ következő két szakaszából keressétek ki az igéket s határozzátok meg a cselekvés idejét:

Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százvezrek ajakán.

Vagy jőni fog, ha jőni kell
A nagyszerű halál,
Hol a temetkezés fölött
Egy ország vérben áll.

Vörösmarty Mihály.

Feladat.

1. Másoljátok le az olvasmányból egy-egy mondatot jelen-, mult- és jövőidejű igével.

2. Másoljátok le az alábbi versszakaszt s húzzátok alá a multidejű igéket:

Volt egy ember, nagy bajszos.
Mit csinált? Elment a kúthoz.
De nem volt víz a vederbe,
Kapta magát tele merte.

Petőfi Sándor.

Másoljátok le s húzzátok alá a jelenidejű igéket

Csikós vagyok a pusztába,
Messze látok a tanyára.
Felállok a nagy halomra,
Onnan nézek a faluba.

Petőfi Sándor.

Másoljátok le s húzzátok alá a jövőidejű igéket:

Elindult egy sáska
Szerencsét próbálni;
Szólt: „Világ végéig
Meg sem fogok állni!”

Benedek Elek.

3. Alakítsátok át írásban a következő mondatokat úgy, hogy a cselekvés multidejű legyen:

A Nap lemegy. Az emberek hazatérnek napi munkájukból. Lassan minden elcsendesedik. Ember, állat nyugovóra tér.

4. Alakítsátok át írásban a következő mondatokat úgy, hogy a cselekvés jelenidejű legyen:

Szép nyári nap volt. A gyermekek jó kedvvel mentek ki a mezőre. Néhányan labdázta, vagy pillangót kergettek. Erzsike azonban virágot szedett és hazavitte édesanyjának.

5. Alakítsátok át írásban a következő mondatokat úgy, hogy a cselekvés jövőidejű legyen:

Megjött a tavasz. Régi barátaink, a kedves vándormadarak újból itt vannak. Hallgatom kedves éneküket. Gyönyörködöm a szép, zöld erdőben s virágos mezőben.

6. Másoljátok le a következő szavakat (vigyázzatok a helyesírásra):

evett; ivott; látott; vettem; adott; mondott; vívott;
dugott; futott; ütött; hazudott; fogott;

vert; talált; ült; szólt; kiabált; írt; felelt; varrt;
élt; hagyta; nézte; fogta; beszélte;

aludtam; mondtam; adtam; tudtam; elfáradtam;
szedtem; szaladtam; engedtem.

Igei személyragok.

A beszéd.

Szülőföldem szép határa.

Szülőföldem szép határa!
Meglátlak-e valahára?
Ahol állok, ahol megyek,
Mindenütt csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérdem:
Virulsz-e még szülőföldem?
Azt kérdezem a felhőktől,
Azt a suttogó szellőktől.

De azok nem vigasztalnak,
Bús szívemmel árván hagynak;
Árván élek bús szívemmel,
Mint a fű, mely a sziklán kel.

Kisded hajlék, hol születtem,
Hej, tőled beh távol estem!
Távol estem, mint a levél,
Melyet elkap a forgószél.

Kisfaludy Károly.

Ki beszél e költeményben?
Hol volt a költő, mikor e költeményt írta?

Milyen érzés fogta el?
Kiktől kérdezősködött hazája felől?
Kapott-e vigasztalást?
Mihez hasonlítja magát a költő?
Mondj a költő érzésére egy közmondást!

I.

Elemzés.

A költő ezeket mondja:

Ahol állok . . . ki? én.

(Egyes szám 1. személy.)

virulsz-e még . . . ki? te.

(Egyes szám 2. személy.)

**Bús szívemmel árván hagynak . . .
kik? ők.**

(Többes szám 3. személy.)

állok: az egyes szám *első* személy cselekszik;

virulsz: az egyes szám *második* személy
cselekszik;

hagynak: a többes szám *harmadik*
személy cselekszik;

Eredmény.

Az igék alakjából megtudjuk, hogy melyik számnak melyik személye cselekszik.

II.**Elemzés.**

Vizsgáljátok meg e három ige alakját:
 állok, áll = töszó, (o)k = személyrag,
 virulsz, virul = töszó, sz = személyrag,
 hagynak, hagy = töszó, nak = személyrag.

Eredmény.

Az igékhez ragok járulnak. E ragok megmutatják, hogy melyik számnak melyik személye cselekszik? Ezért e ragokat személyragoknak nevezzük.

III.**Elemzés.**

Vizsgáljátok meg az alábbi igénél, hogy melyik számnak melyik személye cselekszik s melyik személyrag jelöli azt meg:

Egyes szám:

1. személy cselekszik: áll-(o)k,
2. személy cselekszik: áll-sz,
3. személy cselekszik: áll.

Többes szám:

1. személy cselekszik: áll-(u)nk,
2. személy cselekszik: áll-tok,
3. személy cselekszik: állnak.

Eredmény.*A személyragok a következők:**Egyes szám:*

1. személy: -k (m),
2. személy: -sz (l),
3. személy: — (ik).

Többes szám:

1. személy: -nk,
2. személy: -tok, -tek, -tök,
3. személy: -nak, -nek.

Gyakorlat.

1. Mondjátok meg, hogy az alábbi cselekvéseket melyik számnak hányadik személye végzi. A személyragokat jelöljétek meg:

beszélek, láttok, tanulnak, szaladsz, eszik,
 adnak, hozunk, vívtok, nézeget, ütsz, ülök.

2. Vizsgáljátok meg ugyanígy a költeményben levő következő igéket:

állok, megyek, nézek, jön, virulsz, vigasztalnak, hagynak, élek, születtem, estem, elkap.

3. Alakítsátok át ugyanezen igéket az egyes szám 1. személybe; az egyes szám 2. személybe; az egyes szám 3. személybe. (Ugyanígy a többes számban is.)

Feladat.

1. Alakítsátok át s írjátok le az alábbi mondatokat úgy, hogy a cselekvést a többes szám 1. személye hajtsa végre: (A személyragot jelöljétek meg.)

Alamissnát adok a koldusnak. — Tanítás alatt mindig figyelek. — Azért vetek, hogy arassak. — Ahol állok, ahol megyek, — mindenkor csak feléd nézek.

2. Alakítsátok át írásban az alábbi mondatokat úgy, hogy a cselekvést az egyes szám 2. személye hajtsa végre. (A személyragot jelöljétek meg.)

Ha búzát vetek, búzát aratok. — Köröskörül sok mindent látok. — Azért tudok, mert tanulok. — Ha sokat járok, elfáradok.

3. Másoljátok le a következő szavakat, amelyek egyes szám második személyében vannak (vigyázzatok a helyesírásra!): vetsz, aratsz, mondsz, tudsz, futsz, látsz, szaladsz, sütsz, szeretsz, fogadsz, szedsz, mutatsz, ültetsz.

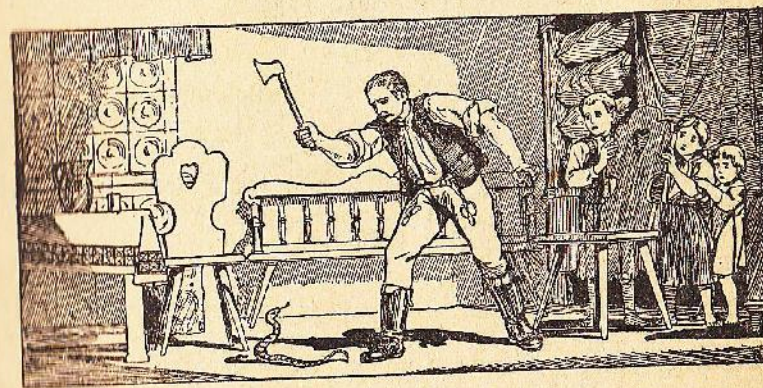
Igemódok.

a) Jelentő mód.

A beszéd.

A paraszt és a kígyó.

Egy napszámos téli időben erdőn ment keresztül. Egy fa tövében egy hidegtől megdermedt kígyót talált. Megszánta, fölvette és hazavitte magával. Majd föl fog éledni a meleg szobában.

vitte magával. Majd föl fog éledni a meleg szobában.

Az igaz, hogy föl is éledt; hanem alighogy meg tudta mozditani testét: nyelvét már is öltögette. Nekiment sziszegve a napszámos feleségének

és gyermekeinek, hogy megmarja őket. Ezek szegények ijedtükben annyifelé szaladtak, ahányan voltak. Lelkendezve panaszkodtak el apjuknak, hogy a vendég milyen hálátlan.

Megharagszik erre a napszámos, baltát ragad s úgy összeaprítja a kígyót, hogy száz darab lett belőle.

A hálátlanság bűn.

Mit talált a napszámos?

Mit csinált a dermedt kígyóval?

Miért sajnálta meg a kígyót?

Mivel viszonzta a kígyó a jó cselekedetet?

Milyen cselekedet volt ez a kígyó részéről?

Hogyan bűnhődött a kígyó hálátlanságáért?

Mit tanultok e meséből?

Elemzés.

1. Az író a következő mondatokkal jelenti, hogy mi történt:

*Egy napszámos téli időben
erdőn ment keresztül.*

*Majd föl fog éledni a
meleg szobában.*

*Megharagszik erre a
napszámos.*

Az első mondatban az író kijelenti, hogy a napszámos *ment*.

A másodikban azt jelenti, hogy a kígyó *föl fog éledni*.

A harmadikban azt jelenti, hogy a napszámos *megharagszik*.

ment,	}	jelentőmódú igék.
föl fog éledni,		
megharagszik		

Eredmény.

1. Ha olyan dologról értesítünk valakit (pégy jelentjük neki), ami már megtörtént, vagy most történik, vagy csak ezután fog történni, úgy jelentőmondatot használunk. A jelentőmondatban az ige jelentőmódban van.

2. Jelentőmódú igék:

ment;
megharagszik;
föl fog éledni;

mikor? mult idő;
mikor? jelen idő.
mikor? jövő idő;

A jelentőmódon kifejezett cselekvés mult, jelen vagy jövő időben történhetik.

Gyakorlat.

Keressétek ki az olvasmányból a jelentő mondatokat s mondjátok meg, melyik módban van s melyik időben történik a cselekvés?

Feladat.

1. Feleljetek írásban jelentőmondatokkal a következő kérdésekre s a jelentőmódú igét jelöljétek meg:

Ki szerzett nekünk hazát? — Először melyik király uralkodott? — Ki foglalta el Horvátországot? — Ki szerzett tengert?

2. A következő jelentőmódú igéket írjátok le jelen-, mult- és jövőidejű alakban (egyes szám 1. személyben) ad, ír, rajzol, olvas, énekel, beszél, figyel.

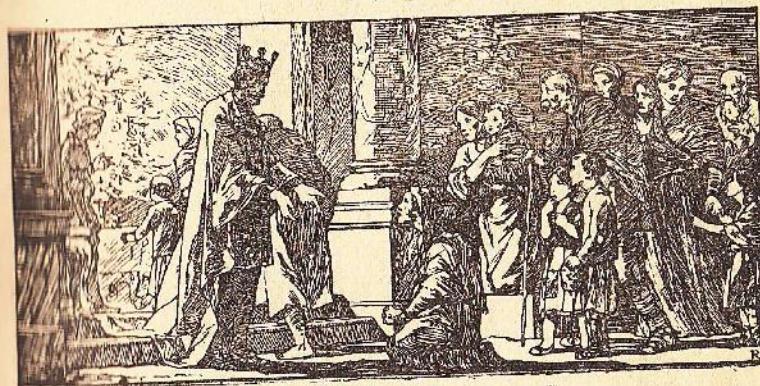
b) Föltételes mód.

A beszéd.

Karácsony.

Egy nap, meg egy este
Minden esztendőben:
Szeretném, ha király
Lehetne belőlem!

Minden elhagyottat
Oda gyűjtögetnék,
Sáppadozó árvát
Szárnyam alá vennék.

Ha nem is, ha nem is
Valami sokáig:
Karácsony szombattól
Karácsony napjáig.

Ha koldus, ha bűnös
Nagy birodalmamba'
Szerető szó nélkül
Senki sem maradna.

Karácsony szombatján,
Hogy a csillag támad:
Kinyitnám aranyos
Gyöngyös palotámat.

Könnyet ahol látnék:
El azt sem kerülném,
Szép selyem kendőmmel
Szépen letörülném!

... Karácsony estén,
Minden esztendőben,
Szeretném, ha király
Lehetne belőlem!

Szabolcska Műhely.

Mi a költő óhajta?
Miért szeretne "király" lenni?
Hogyan segítene az elhagyottakon?
Miért gondol a költő éppen karácsonykor rájuk?
Megtudhatja-e a költő azt, ami után vágyódik?
Mikor tudná megtenni?

I.

Elemzés.

A költő e mondattal fejezi ki óhajását:

*Szeretném, ha király lehetne
belőlem!*

Azt pedig, hogy mit tenne, ha csakugyan
király lenne, e mondattal adja tudtunkra:

*Kinyitnám aranyos, gyöngyös
palotámat.*

E cselekedetnek végrehajtása azonban
föltételtől függ és pedig attól, hogy király
legyen.

szeretném, kinyitnám } *föltételesmódú igék.*
(Jelen idő.)

Eredmény.

Vágyódásunkat óhajtó, föltételes kívánsá-
gunkat pedig föltételes mondattal fejezzük ki.
E mondatokban az ige föltételes módban van.

II.

Elemzés.

Vizsgáljátok meg a következő föltételes-
módú igéket.

	ige:	módjel:	személyrag:
<i>szeretném</i>	= szeret-	né-	m,
<i>kinyitnám</i>	= kinyit-	ná-	m.

Eredmény.

A föltételes mód jele: **-ná, -né (-na, -ne).**
A módjel az ige és személyrag közt van.

III.

Elemzés.

A már elmúlt időre vonatkozó óhajta-
st is kifejezhetjük föltételes móddal. Pl.:

*Karácsonykor szerettem volna király lenni.
Kinyitottam volna gyöngyös palotámat.
Minden elhagyottat oda gyűjtögettem volna.*

Szerettem volna, } föltételesmódú igék.
kinyitottam volna, }
gyűjtögettem volna } (Mult idő.)

Eredmény.

A föltételes mód mult idejét két szóval
fejezzük ki. Ez esetben a módjel a második
szó végén van.

Gyakorlat.

1. Vizsgáljátok meg a költemény min-
den mondatát s mondjátok meg, hogy jelen-
tésére nézve melyik, milyen mondat?

2. Keressétek ki minden mondatból az
igét s mondjátok meg, melyik módban s
melyik időben történik a cselekvés?

3. Vizsgáljátok meg a következő mon-
datok igéit s mondjátok meg, melyik mód-
ban és időben történik a cselekvés?

Bár maradtam volna benne végig;
De az embert vágyai vezérlik.

Egykor régen szél úrfival
Fogadott az öreg Nap:
Egy vándor köpenyét, melyik
Kaphatná le hamarabb.

Mintha az ő fehér
Kezére hajolnék,
Mintha őt ölelném,
Mintha otthon volnék!

Szeretnék szántani,
Hat ökröt hajtani:
Ha a rózsám jönne
Az ekét tartani.

Feladat.

1. Másoljátok le ez utóbbi példákat s a föltételes
módú igéket jelöljétek meg.

2. Feleljétek írásban a következő kérdésekre s a
föltételes módú igéket jelöljétek meg.

Milyen könyvet szeretnél? — Mit csinálnál, ha
a nyarat a Balaton mellett töltenéd? — Mit néznél
meg, ha a Magas-Tátrába utaznál?

③ Másoljátok le a következő föltételes módú igéket (vigyázzatok a helyesírásra): *tenne, venne, tudna, adna, szaladna, adtam volna, mondtam volna, aludtam volna, ettem volna, ittam volna.*

c) Fölszólító mód.

A beszéd.

Közmondások.

Keveset beszélj, de okosan!
Addig nyujtózkodjál, ameddig a takaró ér!
Nyáron gyűjts, hogy télen fűts!
Lassan járj, tovább érsz!
Ne szólj szám, nem fáj fejem!
Addig hajlítsd a fát, míg fiatal!

Milyen tanácsot adtok a fecsegő gyermeknek?
Mit mondtok annak, aki többet költ, mint amennyije van?

Mit mondtok annak, aki minden keresményét elkölti s öregségére nem gondol?

Mit mondtok annak, aki munkáját sietve, de rosszul végzi?

Mit mondtok annak, aki pletykálni szeret és bajba jut?

Mit mondtok, ha a gyermek hibát követ el s meg kell javítani?

I.

Elemzés.

A fecsegőt e mondattal intjük hallgatásra:

Keveset szólj, de okosan.

A tékozlót e mondattal szólítjuk fel takarékosagra:

Addig nyujtózkodjál, ameddig a takaró ér.

Aki öregsége napjaira nem gondol, e mondattal figyelmeztetjük gondoskodásra:

Nyáron gyűjts, hogy télen fűts.

*Szólj,
nyujtózkodjál,
gyűjts,* } *fölszólító módú
igék.*

Eredmény.

Ha valakit fölszólítunk valamire, fölszólító mondatot használunk. A fölszólító mondatban az ige fölszólító módban van.

II.

Elemzés.

Vizsgáljuk meg a következő felszólító módban levő igéket:

	<i>ígező:</i>	<i>módjel:</i>	<i>személyrag:</i>
<i>Szólj</i>	= <i>szól-</i>	<i>j</i>	—,
<i>nyújtózkodjál</i>	= <i>nyújtózkod-</i>	<i>j</i>	(á) l,
<i>gyűjts</i>	= <i>gyűjt-</i>	<i>s,</i>	—.

Eredmény.

A felszólító mód jele: *j*. A *j* helyett gyakran más hangot ejtünk ki és írunk (pl. *gyűjt-s*). A módjel az ígező és a személyrag között van.

Gyakorlat.

1. Keressétek ki a közmondásokból a felszólító módú igéket s vizsgáljátok meg, hogy ott van-e a *j* módjel, vagy mi van helyette?

2. Vizsgáljátok meg a következő mondatokat jelentésükre nézve s mondjátok meg, hogy az ige melyik módban van:

Pihenjétek ti hős fiúk
Dúló csaták után!

Süss fel Nap, süss fel Nap
Isten napocskája!

Adjatok, adjatok, amit Isten adott!

Anyám, anyám, édesanyám,
Adj kenyeret, széles karéjt,
Jól neki eresszed a kést!

3. Vizsgáljátok meg a következő felszólító módú igéket hangzásukra és alakjukra nézve: adjon, mondjon, tudjon, szaladjon, hagyjon, kívánjon, menjen, köszönjön, beszéljen, keljen, álljon, üljön.

Feladat.

1. Másoljátok le a következő mondatokat s jelöljétek meg a felszólító módú igét:

Repülj, repülj fecskemadár! — Eressz anyám engem is el! — Rabok legyünk, vagy szabadok, ez a kérdés, válasszatok! — Adjon Isten jó napot!

2. Szólítsátok fel írásban szomszédotokat, hogy: álljon fel; — szavalja el a verset; — írja le a feladatot; — viselkedjék csendesen; — öltözzék fel; — menjen haza. (A felszólító módú igét jelöljétek meg.)

3. Másoljátok le a következő felszólító módú igéket (vigyázzatok a helyestrásra!): vigyázz; pihenj; adj; menj; állj fel; ülj le; köszönj; beszélj; üsd; vedd

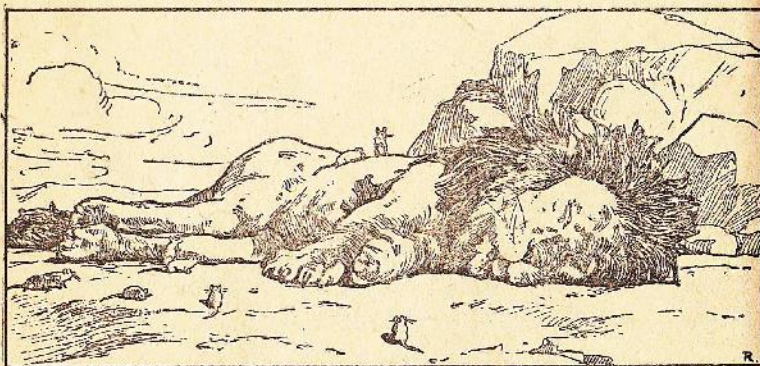
*meg; keresd meg; fogjjon; hagyjjon; aludj; arass; fuss;
nézz; láss; bánts; rántsd; öntsd; bontsd; hintsen;
taszítson; terítsen; tanítson; hajlítsd; fordítsd; gurítsd.*

Az igekötő.

A beszéd.

Az oroszlán és az egér.

Pajkos egerek körülugrándoztak egy alvó oroszlánt. Az oroszlán meg se mozdult. Erre fel-

bátorodtak az egerek, mind bátrabban ugrándoztak, sőt egynémelyek már az oroszlán testén táncoltak.

De már erre fölébredt az oroszlán.

— „Ki mer zavarni?” — kiáltott és egyet megfogott közülök.

A kis egér könyörögni kezdett.

— „Hatalmas király!” — így szólt. — „Kimöld gyenge életemet! Meglásd, meghálálom.”

Az oroszlán nevetve eresztette el a kis egeret.

Egy idő múlva törbe esett az oroszlán. Hasztalan erőlködött, nem tudott kiszabadulni. — „Óh, én szerencsétlen! — így ordított kétségbeesve. — Elpusztulok!”

Az állatok mind odagyülekeztek: odament az elefánt, odafutottak a többi állatok, hasztalan erőlködtek, egyik sem tudott segíteni.

Meghallotta az ordítást a kis egér, odafutott, apró fogaival elrágta a tör kötelét és az oroszlán megmenekült.

Jó tett helyébe jót várj!

Mit csináltak az egerek?

Miért mertek kikezdeni a hatalmas oroszlánnal?

Miért nem büntette meg az oroszlán az egérkét?

Mit ígért az oroszlán jószívűségéért?

Hogyan tartotta meg ígéretét?

Milyen tulajdonságot látsz az oroszlán és milyent az egér cselekedetében?

Elemzés.

E mesében ezeket mondja az író:

Pajkos egerek körülugrándoztak egy alvó oroszlán. Mit csináltak?

... körülugrándoztak.

Az oroszlán meg se mozdult. Mit mondunk az oroszlánról?

... meg se mozdult.

Az oroszlán nevetve eresztette el a kis egeret. Mit csinált?

... eresztette el.

<i>körülugrándoztak,</i>	}	<i>igekötős igék</i>
<i>meg se mozdult,</i>		
<i>eresztette el</i>		

<i>körül,</i>	}	<i>igekötők.</i>
<i>meg,</i>		
<i>el</i>		

Figyeljétek meg az igekötő helyét!

A *körül* az ige előtt áll s össze van írva az igével.

A *meg* az ige előtt áll s nincs összeírva az igével, mert egy szó (*se*) van köztük.

Az *el* az ige után áll s nincs összeírva az igével.

Eredmény.

Hogy a cselekvést minél értelmesebben fejezzük ki, gyakran más szót teszünk az igehez. E szót igekötőnek nevezzük.

Ha az igekötő közvetlenül az ige előtt áll, akkor az igével összetrjuk. Ha azonban az igekötő és az ige között más szó van, vagy az igekötő az ige után áll, akkor külön trjuk.

Gyakorlat.

1. Keressétek ki az olvasmány igekötős igéit és vizsgáljátok meg az igekötők helyét.
2. Keressétek ki a következő mondatokból az igekötős igéket s vizsgáljátok meg az igekötők helyét:

Állj meg Toldi, megállj!

Oh, mi szépen szól most a kúrt,
Hallod anyám? Oh eressz el!

Megnőttél már édes fiam!
Aki eddig visszatartott,
Maga anyád mondja már most,
Hogy kösd fel a harci kardot.

Megteremté Isten a kerek világot,
Közepébe tette szép Magyarországot.
Bércekkel, folyókkal fel is díszítette,
A malaszt tömlőjét kiönté felette.

Feladat.

1. Másoljátok le Petőfi költeményéből a következő versszakaszt s az igekötőket jelöljétek meg:

Mint kiűzött király országa széléről,
Visszatekint a Nap a föld pereméről.
Visszanéz mégegyszer
Mérges tekintettel,
S mire elér szeme a túlsó határra,
Leesik fejéről véres koronája.

2. A következő mondatok cselekvését egészítsétek ki igekötőkkel:

—fogtam a madarat. Fogd — a madarat. A gonoszt
—bünteti az Isten. Isten büntesse — a gonoszt. —vertük
az ellenséget a Kárpátokból. Katonák! verjétek — az
ellenséget a Kárpátokból. Szórakozott ember mindent —
kever. Össze — keverj mindent. —trom a táblára.
Írd — a táblára. Töröld — a táblát.

3. Másoljátok le a következő igekötős szavakat:
megnézem, felmegyek, leugrik, összefut, visszanéz, hátra-
szalad, kimegy, beszél, odavisz.

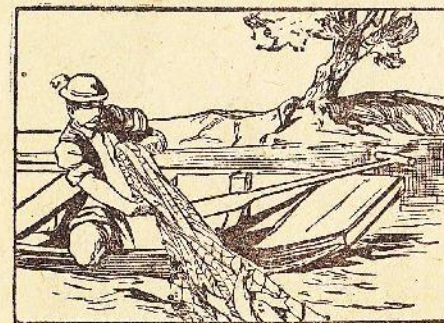
B) Az alany.

A főnév.

A beszéd.

A halász.

A hal vígan úszik a vízben. Észre sem
veszi, hogy a halász les reá. A halász csendesen
kiveti hálóját. Mikor már azt hiszi, hogy sok hal
van benne, összehúzza s a csolnakba rántja. Ha

jó a fogás, szép zsákmánnyal evez ki a partra.
Nomsokára vígan pattog a tűz s rotyog az üst-
ben a halpaprikás. Azt hiszem, ti is szívesen
ennétek belőle egy jó falásnyit.

Mit ábrázol a kép?
 Hol él a hal?
 Ki fogja ki a vízből?
 Mivel fogja a halat a halász?
 Mit csinál a hallal?

I.

Elemzés.

A hal vígan úszik a vízben.

Mi úszik? — A hal. (Alany.)

A halász csendesen kivetí hálóját.

Ki vetí ki? — A halász. (Alany.)

...rotyog az üstben a halpaprikás.

*Mi rotyog? — A halpaprikás.
 (Alany.)*

Alanyok.

hal	}	főnevek.
halász		
halpaprikás		

Eredmény.

A mondat alánya legtöbbször főnév.

II.

Elemzés.

Vizsgáljuk meg a három főnevet:

hal . . . . . egyszerű főnév;

halász . . . . képzett főnév;

hal = alapszó, -ász = képző

halpaprikás : összetett főnév;

hal = az egyik szó, paprikás = a másik szó.

Eredmény.

Beszéd közben egyszerű, képzett és összetett főneveket használunk.

Amely képzővel főnevet képezünk, főnév-képzőnek nevezzük.

Az összetett főneveket összetrjuk.

III.

Elemzés.

Beszélgessünk!

Én már halásztam.

Hát te halásztál már?

Ő még sohasem halászott.

Beszéd közben a személyek nevei helyett a következő névmásokat használjuk!

Egyes számban: Többes számban:

aki beszél, így mondja: . . . . *én; mi;*

akihez beszélünk, így szólítjuk: *te; ti;*

akiről beszélünk, így mondjuk: *ő; ők.*

Eredmény.

E névmásokat, mivel a személyek nevei helyett állnak, személynévmásoknak nevezzük. Ezeket egyes és többes számban használjuk.

IV.

Elemzés.

Azt mondja a költő:

Hazádnak rendületlenül
Légy híve óh magyar
Bölcsőd *az*, majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

E versben a költő ahelyett, hogy azt mondaná: „Bölcsőd a haza“, e szóval mutat a hazára: „Bölcsőd *az*“.

Eredmény.

Beszéd közben gyakran használunk olyan névmást, amellyel valamire rámutatunk: pl. ez, amaz. Ezeket mutatónévmásnak nevezzük.

Gyakorlat.

1. A következő példákból keressétek ki az egyszerű és képzett főneveket:

Csikós vagyok a pusztába',
Messze látok a tanyára.

Édes jó Istenem, szép napod leszállott,
Sötétség borítja az egész világot.

A türelem rózsát terem.

A Tiszára a sötétség
Gyászfátyolként terül hosszan.

Kis fiúcska, nyisd ki, kérlek
A kalitkám ajtaját.

2. A következő képzett főneveket válasszatok szét alapszóra és képzőre:

nádas, csikós, kegyetlenség, boldogság,
báránka, faragvány, fáradság, méhecske,
igazság, hamisság, kertész, nagyság, házacska.

3. Alkossatok -ász, -ész képzővel főneveket a következő szavakból:

juh, kert, vad, méh, madár;

-os, -es képzővel:

kalap, asztal, lakat, üveg;

-ka, -cska, -cske képzővel:

leány, fiú, hal, madár, kép;

-ság, -ség képzővel:

igaz, becsületes, hazug, lusta.

4. A következő példákból keressétek ki az összetett főneveket:

Megenyhült a lég, vídul a határ
S te újra itt vagy, jó gólyamadár.

Vándorol a darumadár,
Amerre megy, sír a határ.

Szeged alatt a szigetnél
Áll egy ódon halászbárka

Holdvilágnál fenn a bárkán
Halászegény ül magában.

5. A következő példákból keressétek ki a személy- és mutatónévmásokat.

Ez a város születésem helye.

Amit én teszek, felelek érte. — Amit te teszel, azért te felelsz!

Azt dobogja a szívemnek
Forró dobogása,
Áldott legyen a Magyarok
Gyönyörű hazája.

Feladat.

1. Másoljátok le a következő mondatokat s a képzett és összetett főneveket jelöljétek meg:

A szegénység nem szégyen. — Az ígéret szép szó; ha megtartják, úgy jó. — Tisztaság fél egészség. — Idő múltán minden gonoszság kiderül. — Patkószeg is pénzt ér. — Meghalt Mátyás király, oda az igazság. — Fából vaskarika.

2. Írjátok állítmányokat a következő alanyokhoz

A hal —. A halász —. A kalap —. A kalapos —.
A csikó —. A csikós —. Az asztal —. Az asztalos —.

3. Feleljétek írásban a következő kérdésekre (a képzett és összetett főneveket jelöljétek meg):

Ki gondolja a kertet? Ki őrzi a csordát? Ki vágja be az ablakba az üveget? Ki lövi a vadat?

Melyik malmot hajtja a szél? — a víz? — a gőz? Hogyan nevezzük azokat a madarakat, amelyek ősszel elvándorolnak? Mi hallatszik villámlás után? Milyen kulccsal zárják be a kaput?

4. Másoljátok le a következő szavakat s mindeniknél jelöljétek meg a képzőt:

Erzsike, Ilonka, ácska, ruhácska, tehencske; adomány, küldemény, olvasmány; szántás, vetés, olvasás, írás, rajzolás; irigység, sötétség, ravaszság, hegység, betegség, ügyesség, hamisság, fényesség, üveges, kalapos, lakatos.

5. Írjátok a következő személynévmásokhoz valamely cselekvést: Én —. Te —. Ő —. Mi —. Ti —. Ők —.

6. Másoljátok le a következő mondatokat s jelöljétek meg a mutatónévmást: Mindig azt tedd, amit szíved mond. — Ez a kő nehéz, az könnyebb, amaz a legkönnyebb.

7. Másoljátok le a következő összetett szavakat s zárójelbe írjátok, hogy mely szavakból vannak összetéve, fecskefészek, patkószeg, vasvilla, babszem, jeggyűrrű, fűszerkereskedő, világháború, hadvezér, ágyúdörgés, kardcsattogás, puskaropogás.

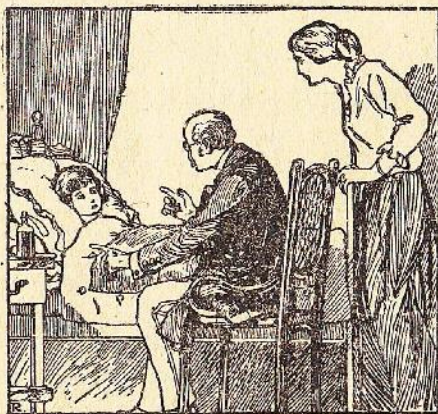

Bóvító mondattagok.

1. A tárgy.

Ilonka beteg.

Szomorúan jött haza Ilonka az iskolából. Arca tüzes, szeme bágyadt volt. Édes anyja megijedt. Azonnal ágyba fektette s orvost hívott. Az orvos megvizsgálta a beteget, azután gyógy-

szert rendelt. Megvigasztalta az édes anyát, hogy nem súlyos a baj. Ilonka pár nap múlva csakugyan kiheverte a bajt s örömmel ment ismét iskolába.

Ki beteg?

Ki hívta az orvost?

Miért?

Mit rendelt az orvos?

Ha beteg vagy, ki segít rajtad?

Tanulatlan emberek kihez fordulnak betegség esetén?

Elemzés.

1. Így hangzik az egyik mondat:

Az orvos megvizsgálta a beteget.

Kit vizsgált meg? — *a beteget.*

Az orvos cselekedete *kire* irányult?

2. Így hangzik a másik mondat:

... azután gyógyszert rendelt.

Mit rendelt? — *gyógyszert.*

Mire irányult az orvos másik cselekedete?

... beteget } tárgy.
... gyógyszert }

3. Vizsgáljátok meg e két szót:

beteget = beteg- (e-) **t**:

gyógyszert = gyógyszer-**t**.

Milyen ragot tettünk mindkét szóhoz?

Eredmény.

Beszéd közben, a puszta mondatokon kívül, olyan mondatokat is használunk, melyekben az alanyon és állítmányon kívül más mondattag is van.

Amire a cselekvés irányul, tárgynak nevezük.

A tárgy e kérdésre felel: *kit? mit?*

A tárgynak *-t* ragja van. (Hasonlítsátok össze a multidő jelével.)

Gyakorlat.

1. Készítsetek agyagból különböző gyümölcsöt s mondattal fejezzétek ki, hogy mit készítettetek.

2. Rajzoljatok különböző tárgyat s mondattal fejezzétek ki, hogy mit rajzoltatok.

3. A következő mondatokban keressétek ki az alanyon és állítmányon kívül a tárgyat:

Vak vezeti a világtalant.

Virágot ültettem
Anyám sírhalmára ...

Versenyre hitta a pók
A selyembogarat ...

Szilágyi Ezsébet
Levelét megírta.

4. A következő mondatokban hasonlítsátok össze a tárgy ragját a multidő jelével:

Könyvet vett. — Diót adott. — Ajtót nyitott. — Szépet mesélt. — Almát rajzolt. — Körtét evett. — Vízet ivott. — Tésztát metélt.

Feladat.

1. Feleljétek egész mondattal írásban a következő kérdésekre s jelöljétek meg a tárgyat:

Mit védtek hős katonáink? — Melyik magyar hőst ismered a történelemből? — Mit tanulhatunk mi e hősektől? — Kit nevezünk első honalapítónak? — Kit a másodiknak?

2. Írjátok le emlékezet után a Himnusz első szakaszát s jelöljétek meg minden mondatban a tárgyat.

3. A következő főnevekhez tegyetek tárgyragot s úgy írjátok le:

ajtó; olló; dió; kocs; tinta; padló; magyar; bor; por; asztal; szekrény; könyv; szék; ágy; toll; fal; ellenség.

4. Másoljátok le a következő mondatokat:

Almát evett. — Könyvet adott. — Könyvt ejtett. — Hazát védett. — Sebet ütött. — Feladatot írt. — Történelmet tanult. — Verset szavalt.

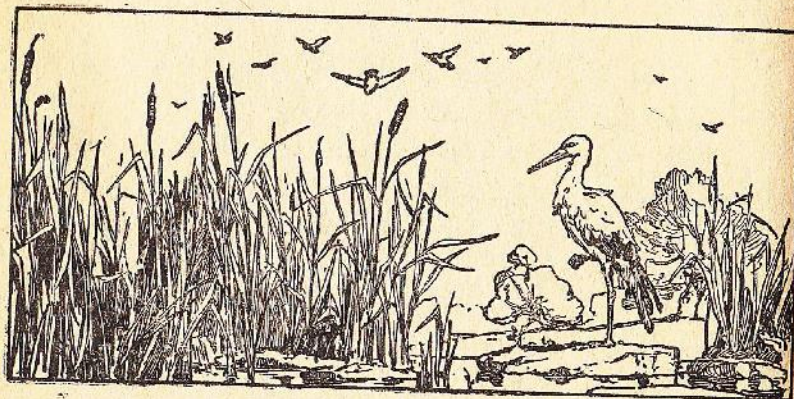

2. A cselekvés körülményeinek meghatározása.

A beszéd.

Vándormadaraink.

Még nincs vége a nyárnak, még örülünk a szép meleg napoknak, de vándormadaraink már nyugtalanul röpködnek ide s tova.

Készülődnek a nagy útra!

Ösztönükből tudják, hogy hiába erőlködik a Nap, a nyár végéhez közeledik. Nemsokára megjön a hideg ősz s a tél.

Itt kell hagyniok kedves fészkeket. Újból vándorrrá kell lenniök.

Nagy csapatokba verődve indulnak útra. Oly boldogok voltak kis fészkeikben s most távozniok kell a messze idegenbe. Szárnyaikkal merészen szelik a levegőt. Hol erősen szárnycsattogtatva, hol rebbenés nélkül úszva haladnak idegen tájak felett.

Napokig, sőt hetekig tart hosszú útjuk. Napok óta, hetek óta repülnek s csak enni és pihenni szállnak le rövid időre.

Csak repüljetez kedves madaraim! Az éhség és hideg miatt kell vándorútra kelni. De én jól tudom, hogy itt van a ti igazi hazátok, ezt szeretitek ti is legjobban a világon.

Csak repüljetez! S ha majd elmúlik a zord tél, jöjjetek vissza régi fészkekre s hozzátok magatokkal a kedves kikeletet.

Mikor indulnak vándorútra a madarak?

Mi az oka annak, hogy elvándorolnak?

Miért mennek melegebb vidékre?

Hol találnek ilyen melegebb vidéket?

Hogyan történik a készülődés?

Hogyan történik a vándorlás?

Meddig maradnak tölünk távol?

a) A hely meghatározása.

Elemzés.

Az író ezt mondja:

*Nagy csoportokba verődve
indulnak tőlünk.*

Honnan indulnak? . . . *tőlünk.*

*Oly boldogok voltak kis fész-
kükben.*

Hol voltak boldogok? . . . *fészükben.*

*Most távozniuk kell a messze
idegenbe.*

Hová kell távozniuk? . . . messze *ide-
genbe.*

Eredmény.

Hogy beszédünk világos legyen, gyakran meg kell határozni, hogy hol, hová vagy honnan (merre, meddig) történik a cselekvés. Az ilyen határozó a helyet határozza meg és ezekre a, kérdésekre felel: hol, hová, honnan? (merre meddig?)

Gyakorlat.

Az alábbi példákból keressétek ki azon határozókat, melyek *hol*, *hová*, *honnan* kérdésre felelnek.

Késő ősszel száll a fecske messzire,
De tavasszal újra megjő fészkeire.
Messze eljár, hegyenvölgyön és síkon,
Hejh de szíve csak azt súgja jobb otthon.

Messze, messze földről huszárok érkeznek,
Huszárok érkeznek, nálunk telepesznek.

Feladat.

1. Feleljétek írásban a következő kérdésekre:

Honnan jöttek a magyarok? — *Hol* jöttek át a Kárpátokon? — *Hová* gyűltek először tanácskozni.

2. Az olvasmányból keressétek ki s írjátok le azon mondatokat, melyekben helyhatározó van.

b) Az idő meghatározása.

Elemzés.

Az író ezt mondja:

*Nemsokára megjön a hideg ősz
s a tél.*

Mikor jön meg? . . . *nemsokára.*

*Napokig, sőt hetekig tart hosszú
útjuk.*

Meddig tart? ... napokig, sőt hetekig.

Napok óta, hetek óta repülnek.

*Mióta repülnek? ... napok óta,
hetek óta.*

Eredmény.

*Hogy beszédünk világos legyen, gyakran
meg kell határozni, hogy a cselekvés mikor tör-
ténik, mióta és meddig tart. Az ilyen határozó
az időt határozza meg és ezekre a kérdésekre
felel: mikor, mióta, meddig?*

Gyakorlat.

Az alábbi példákból keressétek ki azon
határozókat, amelyek *mikor, mióta, meddig*
kérdésre felelnek:

Ily késő éjszaka

Ki jár ott künn, a temetőn?

Rabok voltunk mostanáig.

Rég veri már a magyart a Teremtő.

Szomorú a magyar nóta

Már ezer esztendő óta.

Feladat.

1. Feleljetek írásban a következő kérdésekre:

*Mikor jöttünk szép hazánkba? — Mióta vagyunk
itt? — Isten segélyével meddig maradunk itt?*

2. Másoljátok le a „Gyakorlat” példáit s jelöljétek
meg az időhatározót.

c) A cselekvés más körül- ményének meghatározása.

I.

Elemzés.

Ezt mondja az író:

*Nagy csapatokba verődve indul-
nak tőlünk.*

*Hogyan indulnak? ... nagy csapa-
tokba verődve.*

Eredmény.

*Beszéd közben gyakran azt is meg kell
határoznunk, hogy hogyan történik a cselekvés.*

Gyakorlat.

Az olvasmány következő példáiból keressétek ki azokat a határozókat, amelyek azt mondják meg, hogy *hogyan* történik a cselekvés.

Vándormadaraink már nyugtalanul röpdösnek ide s tova.

Szárnyaikkal merészen szelik a levegőt.

Hol erősen szárnycsattogtatva, hol rebbenés nélkül úszva haladnak idegen tájak felett.

Feladat.

Feleljetek írásban a következő kérdésekre:

Hogyan süt nyáron a Nap? — Hogyan süt télen? — Hogyan harcol a magyar katona? — Hogyan kell minden munkát végezni?

II.**Elemzés.**

Az író ezt mondja:

Az éhség és hideg miatt kell vándorútra kelni.

Miért kell vándorútra kelni? ... az éhség és hideg miatt.

Eredmény.

Beszéd közben gyakran az is szükséges, hogy meghatározzuk azt is, hogy miért (mi okból) történik a cselekvés.

Gyakorlat.

Az alábbi példákból keressétek ki azokat a határozókat, amelyek azt mutatják meg, hogy *miért* történik a cselekvés.

Betegségem miatt sokat mulasztottam az iskolában.

Akiknek nincsen tüzelőjük, télen a hideg miatt sokat szenvednek.

Tékozlás miatt már sok ember elszegényedett.

Feladat.

Határozzátok meg az alábbi mondatokban, hogy miért történik a cselekvés:

*Télen — — — gyakran elakadnak a vasutak.
— A kertben — — a virágok fonnyadtan hajlítják le fejeiket. — A tanulót — — megintette tanítója.*

III.

Elemzés.

Az író ezt mondja:

*Csak pihenés végett szállnak le
rövid időre.*

*Mi végett szállnak le? . . . pihenés
végett.*

Eredmény.

Beszéd közben gyakran azt is meg kell határozni, hogy mi végett (mi célból) történik a cselekvés.

Gyakorlat.

Az alábbi példákból keressétek ki azokat a határozókat, amelyek azt mutatják meg, hogy *mi célból* történik a cselekvés.

Hős katonáink hazánk szabadságáért küzdöttek oly sokáig.

Isten az embert munkára teremtette.
Sokan megfordultak már a szép Balaton mellett gyógyulás végett.

Feladat.

Határozzátok meg az alábbi mondatokban, hogy mi célból történik a cselekvés:

— járunk iskolába. Nyáron — sokan utaznak
fürdőre. Az egri nők — harcoltak. Vasbányák mellé
— kohót építenek.

IV.

Elemzés.

Az író ezt mondja:

*Hozzátok magatokkal a kedves
kikeletet.*

*Kivel hozzátok? . . . magatokkal.
Szárnyaikkal merészen szelik
a levegőt.*

*Mivel szelik a levegőt? szárnyaikkal,
magatokkal = magatok-val.
szárnyaikkal = szárnyaik-val;*

Eredmény.

Beszéd közben sokszor azt is meg kell határozni, hogy a cselekvés *kivel* vagy *mivel* történik. Ilyenkor a szó mellé mindig *-val*, *-vel* rag járul. El ragnak az a sajátsága, hogy a *v* hang arra a mássalhangzóra hasonul, amely előtte van.

Gyakorlat.

Az alábbi példákból keressétek ki azokat a határozókat, amelyek azt mutatják meg, hogy a cselekvés *kivel* vagy *mivel* történik. (Vizsgáljátok meg a ragjait.)

Isten! áldd meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel;
Nyujts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel.

Arannyal, ezüsttel
Megfizetek érted.

Szerelmes könnyével
Azt is telesírta.

Feladat.

1. Feleljetek írásban a következő kérdésekre:

Őseink mivel harcoltak? — Mivel tartottuk fenn már ezer éve ezt a szép hazát? — Az ország erősödésének mi a feltétele? — Kivel küzdött Botond?

2. Másoljátok le e szavakat (vigyázzatok a helyesírásra): hússal, kenyérrel, lábbal, löccsel, rúddal, léggel, leánnyal, késsel, rizzsel, rozssal.

V.**Elemzés.**

Azt mondja az író:

Újból vándorra kell lenniök.

Mivé kell lenniök? . . . vándorra,

vándorra = vándor-*vá*.

Eredmény.

Beszéd közben olyan határozót is használunk, amely *mivé* kérdésre felel. Ilyenkor a szó mellé mindig *-vá*, *-vé* rag járul. El ragnak is az a sajátsága, hogy a *v* hang arra a mássalhangzóra hasonul, amely előtte van.

Gyakorlat.

Az alábbi példákból keressétek ki a *mivé?* kérdésre felelő határozókat s vizsgáljátok meg mindegyiknek a ragját:

Emlékezzél meg, hogy porból vagy és porrá léssz.

Vér nem válik vízzé.

Az ellenség rommá lőtte a várat.

Munkával neveljük lelkünket erőssé.

Hazánkat újra naggyá és boldoggá fogjuk tenni.

Feladat.

1. Egészítsétek ki trásban a következő mondatokat *mivé* kérdésre felelő határozóval:

A földműves földjét trágyázással és szántással — teszi. Úgy élünk és dolgozzunk, hogy hazánkat — tegyük. Tékozlással a gazdag is — lesz.

2. Másoljátok le e szavakat (vigyázzatok a helyesírásra): porrá, sárrá, boldoggá, naggyá, keménnyé, ronggyá, királlyá.

Példák a határozók gyakorlására.

Az alábbi mondatokban keressétek meg az alanyt, állítmányt s a különféle határozót.

Hej édes szülőimék,
Gazdagodjam meg csak!
Akkor, hiszem Istenem,
Nem panaszkodnak.

És annyi balszerencse közt,
Oly sok vizsály után,
Mégfogya bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben.

Temesvárért harcol Balázs,
Losoncinak hű embere.

Aztán kicsipkézte
A Tisza partjával;
A Tiszapart mentén
Tarka pántlikával;
— Százezer virággal . . .

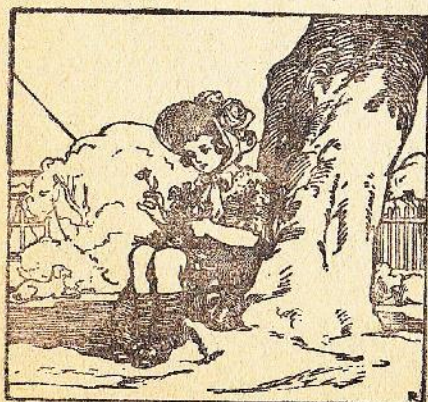
Nincs tenéked párod
Hetedhét országon.

A cselekvés körülményeit meghatározó szavak.

A beszéd.

Erzsike
künn a kertben
virágot szed.

Erzsike a fa alatt
a virágokból
bokrétát köt.

Az első képen hol van Erzsike?
Mit csinál a kertben?

A második képen hol van Erzsike?
Mit csinál a fa alatt?
Vajjon kinek köti a bokrétát?

Elemzés.

Vizsgáljuk meg a két mondatot.

*Erzsike, künn, a kertben
virágot szed.*

*Hol szedi a virágokat? . . . künn, a
kertben.*

*Erzsike a fa alatt bokrétát köt
virágokból.*

Hol köt bokrétát? . . . a fa alatt.

Künn . . . határozószó,

kertben = kert-ben . . . ragos főnév,
(főnév) (rag)

fa alatt = fa alatt . . . névutós főnév.
(főnév) (névutó)

Eredmény.

*Ha azt akarjuk meghatározni, hogy hol
történik a cselekvés,
határozószót,
ragos főnevet, vagy
névutós főnevet használunk.
Ugyanígy határozzuk meg a cselekvés más
körülményeit is.*

Gyakorlat.

Az alábbi példákból keressétek ki a
határozókat s állapítsátok meg, hogy milyen
szóval vannak kifejezve.

Ily késő éjszakán
Ki jár ott kűnn a temetőn?

Ki áll amott a szirttetőn?

Szabadságért harcolt az ifjú . . .

Most, hogy távol vagyok tőled,
Most szeretlek igazán.

Késő ősszel száll a fecske messzire,
De tavasszal újra megjő fészkeire.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben.

Becsület nélkül mit ér az élet?

Még holtá után is kedvét keresem én!

Feladat.

1. Másoljátok le a következő mondatokat úgy, hogy
az üres helyre a megfelelő ragot írjátok:

Bementem a szobá—. A szobá— vagyok. Kijöt-
tem a szobá—. A madár felrepül a fá—. Az érett
alma lehull a fá—. Barátom— jövök s egy másik
barátom— megyek.

A tanítás nyolc óra— kezdődik és tizenkét
óra— tart. Ez idő alatt szorgalmas— dolgozunk,
Mindnyájan tanulás — járunk iskolába. Társaim—
jó barátságban élek.

2. Másoljátok le a következő mondatokat úgy, hogy
az üres helyre a megfelelő névutót írjátok:

A fecske a víz— röpdös. A gyermekek a fa—
a hűvösben játszanak. A ház — van a kert. A két
part — folyik a folyó.

A magyarok ezer év — jöttek szép hazánkba s
ezer év — itt laknak. Isten segítségével még ezer év —
is itt lesznek.

A hanyag gyermek tuneszköz — megy az isko-
lába. Az ilyen gyermek hanyagsága — keveset is tud.

3. Másoljátok le a következő mondatokat s jelöljétek meg a határozószókat.

Itt az idő, most, vagy soha! — Kinn a bárány, benn a farkas. — Mert tudja jól, ott fenn mi szól. — Ki mint vet, úgy arat.

3. Jelző.

A beszéd.

A búzakarászok.

Szép, nyári napon kiment az apa gyermekével a szántóföldre. Útközben sok érdekes dologról

beszélgettek. Mikor a szántóföldre érkeztek, megnézték a sárga búzakarászokat. A gyermeknek feltűnt, hogy némely kalász a föld felé hajol, a másik pedig egyenes, mint a gyertyaszál. Kérdezi tehát atyjától:

— Mondd csak, édesatyám, mi az oka annak, hogy némely kalász a föld felé hajol, míg a másik egyenesen áll?

Az apa két érett kalászt szakított le s így szólt:

— Lásd, ez a kalász telve van a legszebb magvakkal; ez a kalász alázatosan hajtja meg magát. Emez pedig üres; alig van benne egy-egy kifejlett mag s íme, mily büszkén emeli fejét fölfelé.

Ilyenek az emberek is. Az értelmes, tanult ember mindig alázatos, az üresfejű ellenben kevély és gőgös.

Hol történt az elmondott eset?

Mit tapasztalt a gyermek?

Hogyan magyarázta meg az édesapa a csodálatosnak látszó dolgot?

Melyik búzakarászhoz akartok hasonlítani?

I.

Elemzés.

Azt mondja az író:

Szép nyári napon kiment az apa gyermekével a szántóföldre.

Milyen napon ment ki?... *szép nyári* napon.

Az író megjelölte, hogy *milyen* volt az a nap, amikor kimentek.

szép
nyári } *jelző.*

Eredmény.

Hogy beszédünk értelmes és szép legyen, gyakran azt is megmondjuk, hogy *milyen* valami, vagy valaki. E mondattagot tulajdonság-jelzőnek nevezzük. A jelző kérdőszava: *milyen, melyik?*

II.

Elemzés.

Milyen napon ment ki?

Szép, nyári napon.

Itt a két jelző a napra vonatkozik.

szép, nyári   *napon*
jelzők   jelzett szó.

Eredmény.

A jelző bármely mondattagra vonatkozhatik. Amelyikre vonatkozik, az a *jelzett* szó. A jelző rendszeren a jelzett szó előtt áll.

III.

Elemzés.

Vizsgáljuk meg e két tulajdonság-jelzőt:

szép,
nyári } *melléknév.*

Eredmény.

A jelző legtöbbször melléknév.

IV.

Elemzés.

Vizsgáljuk meg e két melléknévet:

szép = *egyszerű* melléknév,
nyári = *képzett* melléknév.
nyár = alapszó; *i* = képző.

Eredmény.

Beszéd közben egyszerű és képzett mellékeveket használunk.

V.

Elemzés.

Az író ezt mondja:

Az apa két érett kalászt szakított le.

Hány kalászt szakított le? ... Kettőt.

Útközben sok érdekes dologról beszélgettek.

Hány dologról beszélgettek? ... Sokról.

Eredmény.

Beszéd közben gyakran szükséges azt is megjelölni, hogy hány dologról van szó. E szavakat számnévnek nevezzük. Kérdőszava: hány? mennyi? A számnév lehet határozott (pl. kettő) és határozatlan (pl. sok). Vannak rendszámnevek (egy, kettő stb.) és sorszámnévek (első, második stb.).

Számnév is lehet jelző. Ha a számokat betűvel írjuk ki, ezerig összeírjuk (pl. ötszáz-negyvenhat).

VI.

Elemzés.

Egy apa kiment gyermekével a szántóföldre.

E példában nem tudjuk bizonyosan, hogy melyik apáról beszélünk, mert nincs pontosan meghatározva.

Eredmény.

Az *egy* számnévet névelő gyanánt is szoktuk használni. Az *egy* határozatlan névelő.

Gyakorlat.

1. Az alábbi mondatokból keressétek ki a jelzőt s mondjátok meg, hogy a jelző milyen szó? Jelöljétek meg a jelzett szót is.

Az értelmes és tanult ember mindig alázatos

Hírt sem hallok már felőled,
Erdős, völgyes, szép hazám.

Ki áll amott a szirttetőn,
Hunyad magas falánál?

Megteremté Isten
A kerek világot,
Közepébe tette
Szép Magyarországot.

Viszem én, viszem én,
Hét nap elegendő!

Viszem én, hozom én,
Válaszát három nap.

2. A következő képzett mellékneveket
bontsátok fel alapszavaikra és képzőikre:

rácsos, becsületes, igazságos, erdős, völgyes, folyékony, törékeny, hajlékony, jószagú, fogatlan, kedvetlen, éretlen.

3. Az alábbi mondatokban határozzátok meg, hogy az *egy* számnév-e, vagy határozatlan névelő?

Volt egyszer egy ember. — Egy ember jöjjön ide! — Az utcán megszólított egy rég nem látott barátom. — Boltos úr! Kérek egy ív papírost.

Feladat.

1. Feleljétek írásban a következő kérdésekre s a jelzőt jelöljétek meg:

Milyen gyümölcsöt szabad enni? — Melyik tanulót dícséri tanítója? — Milyen katonák védtek a hazát? — A Duna hány mellékfolyóját ismered? — Hány tanuló jár a ti osztályotokba?

2. A következő mondatokba tegyetek olyan jelzőt, amelyikkel szebb lesz a mondat: Megérkezett a — tavasz; — nyár; — ősz; — tél.

3. Képezzetek mellékneveket az alábbi szavakból — s képzővel:

eső, gaz, kár, vér, igazság, becsület, fájdalom, türelem, kényelem, sár, víz, folt.

4. Képezzetek mellékneveket az alábbi szavakból i képzővel. (Az i-vel képzett szavakat kis kezdőbetűvel kell írni, pl. Arad, aradi.)

Arad, Budapest, Fiume, Pozsony, Cegléd, Szeged, Késmárk, Kassa, Veszprém, Kolozsvár, Temesvár.

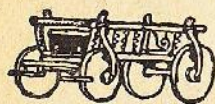
Francis
T. h. S.

Birtokos jelző.

A beszéd.

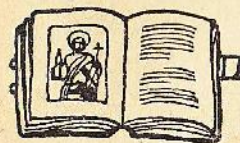
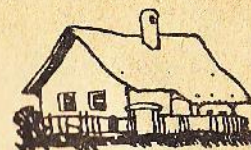
Szülőimhez.

Hejh édes szüleimék,
Gazdagodjam meg csak!
Akkor, hiszem Istenem,
Nem panaszkodnak.

Minden teljesülni fog,
Amit csak kívánnak;
Megelőzőm vágyait
Éd's apámnak s anyámnak.

Szép kocsit csináltatok
Éd's anyám számára;
Nem kell, hogy a templomot
Gyalogosan járja.

Lesz arany szegélyzetű
Imádságos könyve,
Krisztus urunk képe lesz
Szépen metszve benne.

Pistinek meg majd veszek
Drága paripákat,
Rajtok jó Istók öcsém
Vásárokra járhat.

Így élünk majd boldogan
A mulatságoknak,
Így biz édes szüleim...
Gazdagodjam meg csak!

Petőfi Sándor.

Kikről szól ez a szép vers?
Milyen érzés nyilvánul meg benne?

Mit vesz a költő édesanyjának?

Mit vásárol öccsének?

Hogyan fognak élni ezután?

Elemzés.

Ezt mondja a költő:

Megelőzöm vágyait

Éd's apám s anyámnak.

Kinek a vágyait? ... édesapámnak és édesanyámnak.

Ezt is mondja a költő:

Krisztus Urunk képe lesz

Szépen metszve benne.

Kinek a képe?... Krisztus Urunk(nak).

Édes apám s anyámnak, { **birtokos jelző.**
Krisztus Urunk(nak): {

Eredmény.

Hogy beszédünk értelmes legyen, gyakran szükséges azt is megjelölni, hogy kinek a (minek a) birtokával történt valami. Ezt a birtokos jelző mutatja meg. A birtokos jelzőnek -nak, -nek ragja van. E ragot azonban nem mindig tesszük ki.

Gyakorlat.

1. Keressétek ki az alábbi mondatokból a birtokos jelzőt:

Egyszer csak a honi virág illatát éreztem.

Egyre jobban közeledett a hulló könny árja.

Maros vize folyik csendesen.

Ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza.

Feladat.

Feleljétek a következő kérdésekre s a birtokos jelzőt jelöljétek meg:

A földön kinek az akarata teljesedik? — Melyik virágnak az illatát szereted? — Mely költők költeményeit ismered? — Kiknek a szeretetét érzi minden ember egész életén át?

Birtokos névmás.

A beszéd.

A talált erszény.

Az apa az országúton megy fiával. Amint mennek, a fiú meglát valami csillogót a porban. Felveszi s örömmel kiáltja:

— Édesapám! pénztárcát találtam.

Az apa csak nézi, amint fia boldogan nyitogatja a tárcát.

— Istenem! — szól a fiú — milyen szerencsés vagyok. Pénz is van benne s ez a sok pénz mind az enyém!

— Tévedsz, — szól most az apa, — ez a pénz sem a tied, sem az enyém, hanem azé, aki azt elvesztette.

— De hiszen nem tudjuk, hogy ki vesztette el?

— Az sem baj! Elvisszük a község házára s aki elvesztette, bizonyosan jelenteni fogja.

— Így hát nem az enyém a talált pénz?

— Nem, gyermekem! A pénzt visszaadjuk a gazdájának. Övé a pénz, tied a becsület!

Kiről szól a történet?

A kép a történetnek melyik jelenetét ábrázolja?

Meséld el a történetet.

Az apának, vagy a fiúnak volt-e igaza?

A talált tárggyal mit kell tenni?

Te mit tettél volna?

Elemzés.

Azt mondja a fiú:

Ez a sok pénz mind az enyém.

Kié a pénz? . . . . . enyém.

Ki a pénz birtokosa? . . . . a fiú.

Melyik szó áll a fiú neve helyett? . . . enyém.

Eredmény.

Beszéd közben a birtokos neve helyett gyakran névmást mondunk. E névmást, mivel a birtokost jelöli meg, birtokos névmásnak nevezzük.

Ezek:

egyesszámban: többesszámban

enyém,   mienk,

tied,   tietek,

övé.   övék.

Gyakorlat.

A következő mondatokban keressétek meg a birtokos névmásokat:

Ez a pénz sem a tied, sem az enyém.

Így hát nem az enyém a talált pénz?

Övé a pénz, tied a becsület.

Tied vagyok, tied hazám!

Kié e szép Magyarország? Mienk.

A mi kertünk sokkal rendesebb, mint a tietek.

De az övék a legrendesebb.

Feladat.

1. „Enyém” szóval írásban jelölje meg mindenki azt a tárgyat, amiye van.

2. „Tied” szóval jelöljétek meg társaitok tulajdonát.

3. Nevezzetek meg olyan dolgokat, amelyek mindnyájunk közös tulajdona.

Olvasmányok a nyelvtenban tanultak gyakorlására.

A szél és Nap.

Egykor régen szél úrfival
Fogadott az öreg Nap:
Egy vándor köpenyét, melyik
Kaphatná le hamarabb.

Jött a szél s magát felfúván,
Zúgott-búgott, mint csak tudta;
A köpenyt úgy húzta, fútta.
És a vándor mit csinál?

Elébb ugyan félelmében
Ijedten kap fűhöz, fához,
De a köpenyt majd a vállhoz
Szorítgatja s odébb áll.

Mosolyog a jó öreg Nap,
S hősugárral fényes-szépen
Megindul a tiszta égen.
És a vándor mit csinál?

Lassabban megy; meg is izzad;
A meleget alig állja;
Majd a köpenyt földhöz vágja,
S hogy pihenjen rajt', megáll.

Egykor régen így nyéré meg
Szél úrfi az öreg Nap.
Többet ésszel, mint erővel,
Így közel, úgy hamarabb!

Gyulai Pál.

A lepke.

Kertjeinknek leggyakoribb vendége a lepke. A gyermekek örvendezve nézik, mint repkednek virágról virágra. Repülésük gyors és fürge. Ezért van öröme a gyermeknek, ha egyet elfog.

A gazdasszonyok és kertészek nem örülnek a lepkéknek. Ők jól tudják, hogy ezek a fürge, repkedő állatok mily károkat okoznak. Mert a lepke hernyó korában rendkívül sok növényt pusztít.

Minden lepke abból a csúnya hernyóból lesz, melytől a gyermekek annyira irtóznak.

A lepkék növények levelére rakják kicsiny petéiket. E petékből ősz felé kis hernyók kelnek ki. Ezek nagy falánksággal pusztítják a leveleket.

Ha a kertészek vagy gazdasszonyok nagy gonddal nem irtanák a hernyókat, azok talán minden veteményt fölfalnának. Még szerencse, hogy a madarak az emberek segítségére jönnek. Ezek tömérdek hernyót falnak fel. Azért kíméljétek a madarakat!

A jó gazda minden tavasszal szorgalmasan letisztogatja fáiról a hernyókat.

Hazámhoz.

(Töredék.)

Hírt sem hallok már felőled,
Erdős, völgyes szép hazám!
Most, hogy távol vagyok tőled,
Most szeretlek igazán.
Azt a völgyet, azt a bércet
Soha sem feledhetem,
S kél szívemben fájó érzet,
Hogy zokogjak kebleden.

Semmi, semmi ki nem pótol,
El nem mossa képedet.
Kértem a sebes folyótól:
Mért hagyott el tégedet?
Kértem a szálló madártól:
Tán kiszáradt a berek,
Hogy tőled ő is elpártol,
Mint a hűtlen emberek?

Szász Károly.

A Balaton.

Megteremté Isten
A kerek világot,
Közepébe tette
Szép Magyarországot.

Bércekkal, folyókkal
Fel is díszítette.
A malaszt tömlőjét
Kiönté felette.

S ami szép, dicső volt
A kerek világon,
Kis tükörben együtt
Lőn Magyarországon.

És amint lenézett
Csodaszép művére
Örömrésztébe
Könny tolult szemébe.

A könnyű lecsappant
A legszebb vidéken;
A föld meg nem itta,
Megtartotta épen.

Tükre lőn az égnek
S szép Magyarországnak.
Nevezik e könnyet
Balaton-tavának.

Garay János.

Nagy Lajos nápolyi hadjárata.

Lajos tudós és vitéz fejedelem volt.

Mikor uralkodása elején meghallotta, hogy testvéröccsét, Endrét, felesége, Johanna nápolyi királynő megfojtatta, fogadást tett, hogy öccse halálát megbosszulja. Vitéz serege élén maga indult Olaszországba. Fekete zászlót vittek előtte, amelyre meggyilkolt testvérének képe volt festve. Az olasz városok egymásután hódoltak meg s az olasz főurak hozzácsatlakoztak. Így Lajos eljutott Nápolyba.

Johanna cinkostársait az olasz urak kivégeztették. Mikor a gonosz asszony meghallotta, hogy jön Lajos király, hajóra ült s odahagyta Olaszországot. A király elfoglalta Nápolyt, de azután visszatért Magyarországra. Amint Lajos kihúzta lábát a meghódított országból ismét megjelent ott Johanna.

Lajos még egyszer elment Olaszországba győzött újból mindenfelé s újra meghódolt előtte az olasz nép.

Himnusz.

Isten, áldd meg a magyart!
 Jó kedvvel, bőséggel;
 Nyujts feléje védő kart,
 Ha küzd ellenséggel.
 Balsors akit régen tép,
 Hozz rá víg esztendőt,
 Megbűnhődte már e nép
 A multat s jövőndőt!

Őseinket felhozád
 Kárpát szent bércére;
 Általad nyert szép hazát
 Bendegúznak vére;
 S merre zúgnak habjai
 Tiszának, Dunának,
 Árpád hős magzatjai
 Felvirágozának.

Kölcsey Ferenc.

TARTALOM.

	Oldal
A puszta és bővített mondat	3
A) Az állítmány:	7
Az ige	12
Igeidők	20
Igei személyragok	
Igemódok:	25
a) Jelentő mód	29
b) Feltételes mód	34
c) Főlszólító mód	38
Az igeekötő	
B) Az alany:	43
A főnév	
Bővítő mondattagok:	52
1. A tárgy	56
2. A cselekvés körülményeinek meghatározása	58
a) A hely meghatározása	59
b) Az idő meghatározása	61
c) A cselekvés más körülményeinek meghatározása	70
A cselekvés körülményeit meghatározó szavak	74
3. A jelző	82
Birtokos jelző	85
Birtokos névmás	85
Olvasmányok a nyelvtanban tanultak gyakorlására	89